

УДК 657.6:001.895

Бенько М. М.

*докт. екон. наук, професор кафедри фінансового аналізу і контролю
Київського національного торговельно-економічного університету*

ЗАСАДНИЧІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ І КОНТРОЛІ

У статті на основі дослідження сутності інновацій, інноваційного розвитку визначено зміст інноваційної діяльності, інноваційного процесу та управління інноваційною діяльністю в обліку, аналізі і контролі. Визначено мету інноваційної діяльності та управління інноваційною діяльністю в обліково-аналітичному та контрольному процесі.

Ключові слова: інновація, управління, інноваційна діяльність, інноваційний процес.

Постановка проблеми. Нині інновації та інноваційна діяльність набувають дедалі більшого значення для успішної фінансово-господарської діяльності підприємств, стають важливим інструментом конкурентної боротьби та одним з основних складників ефективної стратегії.

Вимогливість споживачів товарів і послуг, поява нових конкурентів, особливо в умовах глобалізації світової економіки, змушує підприємства швидко реагувати і пристосовуватися до мінливого зовнішнього середовища, розробляти інноваційну стратегію. Необхідність інноваційного розвитку вимагає змін у прийнятті управлінських рішень, а це, у свою чергу, зумовлює потребу інноваційного розвитку обліку, аналізу і контролю. Завдання стає дедалі актуальнішим та потребує розроблення механізму управління інноваційною діяльністю, в т.ч. в обліку, аналізі і контролі, де інноваційні процеси набувають масового характеру.

У теперішній час термін «інновація» став активно використовуватись економістами України як окремо, так і для позначення низки пов'язаних з ним понять, таких як «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «управління інноваційною діяльністю» тощо. Тож необхідно розуміти сутність цих понять, знати їхні складові елементи, розробити базову схему управління інноваційною діяльністю та методичну базу, пов'язану з оцінкою інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні та практичні питання впливу інновацій на фінансово-господарську діяльність підприємств, облік, аналіз і контроль, як цільові підсистеми інновацій аналізували у своїх працях як іноземні, так і вітчизняні вчені, а саме: В.М. Аньшин [5], М.Т. Білуха [1], Ф.Ф. Бутинець [2], О.І. Волков [3], С.В. Івахненко [6], Ю.А. Кузьмінський [8], А.Н. Кузьмінський [7], П.П. Микитюк [9], Є.В. Мних [10], М.С. Пушкар [12], М.С. Рошка [13], Р.А. Фатхутдінов [17], та інші. Публікації названих авторів створюють поле для генерування нових рішень у даному науковому напрямку.

Формулювання цілей статті. У даній статті автор, на основі дослідження сутності інновацій, інноваційного розвитку визначає зміст інноваційної діяльності, інноваційного процесу та управління інноваційною діяльністю в обліку, аналізі і контролі. Визначає мету інноваційної діяльності та управління інноваційною діяльністю в обліково-аналітичному та контрольному процесі, що обґрунтовує запити на здійснення інноваційної діяльності в обліку, аналізі і контролі.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі відсутній єдиний підхід у трактуванні термінології інноваційного розвитку. Тож маємо уточнити сутність понять «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «управління інноваційною діяльністю» в обліку, аналізі і контролі підприємств. На підставі дослідження сутності перелічених понять, розуміння еволюції обліку, аналізу і контролю як цільових підсистем інновацій вважаємо за потрібне подати тлумачення цих понять у контексті інноваційного розвитку обліку, аналізу і контролю, визначити основні напрями та складові інноваційної діяльності в

обліку, аналізі і контролі, запропонувати концепцію управління інноваційною діяльністю.

Питання методології й організації інноваційної діяльності вивчає інноватика - галузь знань, наука, що досліджує формування нововведень, їх розповсюдження, а також способи розроблення інноваційних рішень. Базовими для інноватики є такі поняття: інвенція, інновація, імітація, модифікація [15].

Інвенції - нові науково-технічні знання, технології, процеси, винаходи та інші фактори, що одержані в результаті проведення фундаментальних пошукових і прикладних науково-дослідних робіт. Утім їх наявність ще не означає інновацію; у цьому разі можна говорити лише про необхідні, але недостатні передумови для реалізації інноваційного процесу.

Інновація насамперед - це процес, а не готовий продукт, що є винаходом; інновація - це процес, який приводить до появи новизни і результати якого генерують споживчі цінності, споживаються на ринку, забезпечують стійке зростання фінансового результату, тобто це нова вигода. У обліку, аналізі і контролі, на нашу думку, інновацію слід розуміти саме в такому значенні. Справжня новизна інноваційного продукту або процесу має завжди приводити до підвищення економічного ефекту від його використання.

Імітація - копія апробованої на ринку інновації.

Модифікація - фізичні зміни в об'єкті нововведення, що не пов'язані з розширенням базису науково-технічних знань. Наприклад, зміна форми продукту, якості, упаковки і т.ін. Завдяки модифікації можна продовжити стадію життєвого циклу інноваційного продукту.

Варто наголосити, що аналіз політики уряду щодо підтримки і розвитку інноваційної діяльності демонструє, що акцент робиться саме на новітніх науково-технічних розробках, а не на інноваційному потенціалі організаційно-управлінських інновацій, тобто на можливостях в економіці, які відкриваються створенням нових бізнес-моделей, маркетинговими, організаційними, фінансовими, комерційними інноваціями [11; 16]. Вкладання коштів у науково-технічні розробки (науку) - це довгострокові, з високим ризиком інвестиції, а

інновації - це більшою мірою використання теперішніх можливостей, а меншою - вкладання в майбутнє.

Створення автоматизованих систем обліку, аналізу і контролю (АСОАК), автоматизованих систем управління підприємством (АСУП) є інноваціями саме такого характеру.

Вважаємо, що оскільки наповнення змістом терміна «інновація» здійснюється через процес, тобто певну діяльність, яка забезпечує існування інновації, то така діяльність є інноваційною.

Господарський кодекс України визначає, що інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими термінами окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя [4]. Отже, інноваційна діяльність трактується більш широко - не тільки як виробництво нового інноваційного продукту у виробничій сфері, а і як упровадження організаційно-управлінських інновацій.

У міжнародному стандарті ISO-9004 зазначається, що послідовність робіт, що здійснюються протягом життєвого циклу інновації, становить інноваційний процес [14].

Вітчизняні та іноземні автори пропонують багато варіантів класифікації інноваційних процесів [5; 3; 9; 13; 17]. При цьому як найважливіші ознаки найчастіше розглядаються міра новизни, сфера застосування, характер використання, призначення інновацій та ін. Крім того, за кожною ознакою класифікації вирізняють різноманітні типи інноваційних процесів. На основі дослідження економічної літератури автором розроблений класифікатор ознак та типів інноваційних процесів підприємств, застосування якого в обліку, аналізі і контролі дасть можливість комплексно визначити їх результативність і вплив на результати діяльності (табл. 1).

За впливом на продукт інноваційні процеси можуть бути зорієнтовані на нові види продукту інновації або вдосконалення наявних продуктів. У даному

типі інноваційних процесів пропонуємо виокремити інновації методологічного та методичного характеру, які виникають у зв'язку із запровадженням АСОАК, - запроваджується єдина інтегрована система обліку, аналізу і контролю - автоматизована форма бухгалтерського обліку.

Таблиця 1

Класифікація інноваційних процесів

За причиною виникнення	За мірою новизни	За впливом на продукт інновації	За сферою застосування	За територією	За характером потреб
Потреби економіки	Радикальні	Нові види продукту	Виробів	Міжнародні	Для наявних потреб
Потреби людини	Модифікаційні	Удосконалення наявних продуктів	Технологій	Державні	Для нових потреб
Потреби виробництва	Поліпшувальні	Методологічні*	Суспільні	Галузеві	
Потреби торгівлі		Методичні		Окремих підприємств	
Потреби НДР та ПКР					
			Організаційні		
			Техніки		
			Виробництва		
	Торгівлі				
		Менеджменту			
		Обліку, аналізу і контролю			

Доповнення автора.

Інноваційні процеси є складовою інноваційного розвитку економіки і розгортаються в інноваційній сфері, яка являє собою систему взаємодії виробників інноваційної продукції, інвесторів та споживачів. Виходячи з цього, у системі класифікації інноваційних процесів вважаємо за потрібне визначити облік, аналіз і контроль як інноваційну сферу інновацій - тип інноваційного процесу.

Слід зазначити, що інноваційний процес - це єдиний процес, який поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво та управління. Тож

важливого значення набувають дослідження, спрямовані на управління інноваційною діяльністю підприємств.

Ми поділяємо погляд П.П. Микитюка [9], що процес управління інноваційною діяльністю в методологічному плані варто розглядати як інноваційний менеджмент - систему управління процесом розроблення, упровадження, комерціалізації інновацій, контролю й оцінки ефективності інноваційних процесів.

Отже, управління інноваційною діяльністю в обліку, аналізі і контролі є системою застосування комплексу принципів, норм, правил, методів, заходів, інструментів, зв'язків і економічних взаємовідносин у процесі побудови інформаційної системи обліку, аналізу і контролю та оцінки її ефективності. У ході цього процесу інновація набуває економічного змісту, а інформаційна система обліку, аналізу і контролю стає інноваційним продуктом.

Основною метою управління інноваційною діяльністю в обліку, аналізі і контролі є забезпечення ефективного функціонування певного інноваційного процесу і як результат - забезпечення стійкого конкурентного становища на ринку, зниження витрат і зростання прибутку в довгостроковому періоді. А безпосередні цілі інноваційної діяльності можуть бути різні - від задоволення нової потреби споживача до скорочення витрат і часу в процесі здійснення облікового, аналітичного та контрольного інформаційного процесу. Однак при цьому незалежно від мети самої інноваційної діяльності метою управління інноваційною діяльністю має бути досягнута ефективність.

Важливою складовою механізму управління інноваційною діяльністю підприємства є функціональні підсистеми, у рамках яких відбувається інноваційна діяльність. Вважаємо справедливим підхід більшості науковців [13; 9] щодо виокремлення функціональних підсистем підприємства за бізнес-процесами, що сформовані на основі класифікації інновацій за сферами використання: маркетингові, обліку, аналізу і контролю, фінансові, організаційні, управлінські, кадрові, матеріально-технічні, технологічні.

В управлінні інноваційною діяльністю вирізняють також структурно-функціональні підсистеми: прогнозування і планування, організації, мотивації, інформаційного забезпечення [3, с. 262]. Переконані, що доречним буде також віднесення обліку, аналізу і контролю до структурно-функціональних підсистем.

Висновки. Резюмуючи, зазначимо, що інноваційна модель розвитку підприємств та обліку, аналізу і контролю, відповідно, є результатом змін, що відбулись у економіці у зв'язку з ринковими перетвореннями і в механізмах прийняття управлінських рішень. Отже, інноваційна діяльність на підприємствах має на меті різні завдання та обумовлена факторами технічного, фінансово-економічного, політичного, ресурсного і ринкового характеру. В управлінні інноваційною діяльністю на підприємствах ці фактори мають неабияке значення.

Інноваційна діяльність у обліку, аналізі і контролі як цільовій підсистемі інновацій потребує окремої концепції управління, що залишається недостатньо дослідженим питанням.

Список використаної літератури

1. Білуха М. Основні напрямки розвитку обліку та контролю за електронною технологією в ХХІ столітті / М. Білуха // Вісн. КНТЕУ. - 2005. - № 3. - С. 13-17.
2. Бутинець Т. А. Документування господарських операцій: теорія, методологія, комп'ютеризація: наук. вид. / Т. А. Бутинець. - Житомир: ЖИТІ, 1999. - 412 с.
3. Волков О. І. Економіка та організація інноваційної діяльності: підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко ; за ред. О. І. Волкова та М. П. Денисенко. - К. : Центр учбової літ., 2007. - 662 с.
4. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18-22. - Ст. 144 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>

5. Инновационный менеджмент. Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития: учеб. пособие / В. М. Аньшин, В.А. Колоколов, А. А. Дагаев, Л.Г. Кудинов. –[3-е изд., перераб. и доп.]. - М.: Дело, 2007. – 584 с.
6. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку: історія, теорія, перспективи: монографія / С. В. Івахненко. - Житомир: АСА, 2001. - 416 с.
7. Кузьминский А. Н. Хозяйственный учет на базе микро-ЭВМ / А.Н. Кузьминский, Ж.Б. Бонев, В.И. Смолянинов; под ред. А.Н. Кузьминского. - М.: Финансы и статистика, 1989. - 256 с.
8. Кузьмінський Ю. А. Автоматизація оперативного обліку та контролю міжнародних економічних операцій: монографія / Ю. А. Кузьмінський. - К. : КНЕУ, 2001. - 268 с.
9. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / П. П. Микитюк. - К.: Центр учбової літ., 2007. - 400 с.
10. Мних С. В. Концепція побудови комп'ютерної інформаційної системи обліку діяльності корпорацій / С. В. Мних, О. М. Брадул // Бухгалтерський облік і аудит. -2008. - № 4. - С. 41-45.
11. Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток : Програма діяльності Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=181072357
12. Пушкар М. С. Створення інтелектуальної системи обліку : монографія / М. С. Пушкар. - Тернопіль : Карт-бланш, 2007. - 152 с.
13. Рошка М. С. Управління інноваційною діяльністю торговельного підприємства [Електронний ресурс] / М. С. Рошка // Вісн. Хмельницьк. нац. ун-ту. - 2009. - № 4. - Т. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009_4_2/pdf/123-127.pdf

14. Системи менеджменту якості. Рекомендації з покращення діяльності: міжнар. стандарт з управління якістю ISO-9004 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.klubok.net/pageid143.html>
15. Словарь бизнес-терминов [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/5333>
16. Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки: Державна цільова економічна програма [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ua&get=55&law_id=180#1
17. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник [для вузов]. - 6-е изд. / Р. А. Фатхутдинов. - СПб : Питер, 2008. - 448 с.

БЕНЬКО Н.Н. ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УЧЕТЕ, АНАЛИЗЕ И КОНТРОЛЕ

На основании исследования сущности инноваций, инновационного развития определено содержание инновационной деятельности, инновационного процесса и управления инновационной деятельностью в учете, анализе и контроле. Определена цель инновационной деятельности и управления инновационной деятельностью в учетно-аналитическом и контрольном процессе.

Ключевые слова: инновация, управление, инновационная деятельность, инновационный процесс.

BENKO N. N. BASIC ASPECTS INNOVATIVE ACTIVITY IN ACCOUNTING, ANALYSIS AND CONTROL

In article based on the investigation of the essence of innovations, and the innovation activity is determined the content of the innovation activity, innovational process and management of the innovation activity in accounting, analysis and control was determined. Is defined also the goal of innovation activity and the management of innovation activity in accounting, analytical and in the control process.

Keywords: innovation, management, innovation activity, innovation process.